

НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ СТРОКІВ В МАТЕРІАЛЬНОМУ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Монографія



Київ • Алерта • 2025

УДК 347.932:34(477)](02)
Н76

Рецензенти:

Галантич М.К. – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, головний науковий співробітник відділу приватного права та процесу Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України (Київ, Україна);

Рябченко Ю.Ю. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права та процесу Державного податкового університету Міністерства фінансів України.

Н76 Новітні тенденції розвитку інституту строків в матеріальному та процесуальному праві України: монографія; за заг. ред. д.ю.н., професора, академіка Академії наук Вищої школи України М.М. Ясинка. Київ: Алерта, 2025. 388 с.

ISBN 978-617-566-931-0

Дана монографічна робота ввібрала в себе сучасні наукові погляди та практичні напрацювання судів щодо правозастосування інституту строків як у сфері матеріального, так і процесуального права. В дослідженні зачіпаються питання щодо особливостей застосування строків в земельному і трудовому праві, цивільному, господарському та адміністративному процесуальному праві, застосування інституту строків у сфері адміністративних правопорушень та виконавчому провадженні.

Монографія розрахована на працівників суду, прокуратури, адвокатури, юрисконсультів, викладачів, студентів вищих навчальних закладів та широкого наукового загалу.

УДК 347.932:34(477)](02)

ISBN 978-617-566-931-0

© Авторський колектив, 2025
© Видавництво «Алерта», 2025

Зміст

Авторський колектив:	7
----------------------------	---

ГЛАВА 1.

ПРАВОВА ПРИРОДА ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ. ВЧЕННЯ ПРО ЧАС, СТРОКИ ТА ЇХ МЕЖІ В МАТЕРІАЛЬНОМУ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ

§ 1. Вчення про час, строки та їх межі у сфері матеріального та процесуального права	8
§ 2. Правова природа процесуальних строків: історично-правовий аспект	17

ГЛАВА 2.

ЗАГАЛЬНІ ТА СПЕЦІАЛЬНІ СТРОКИ ТА ТЕРМІНИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

§ 1. Строки та терміни як цивільно-правові категорії та їх класифікація	28
§ 2. Поняття та співвідношення понять «строк», «термін», «момент у часі» у сфері прав власності та речових прав цивільного права України	39
§ 3. Строки позовної давності: їх види та особливості правозастосування у сфері зобов'язального права	49
§ 4. Особливості перебігу, зупинення, переривання строків позовної давності в цивільному праві	57
§ 5. Наслідки спливу строків позовної давності в цивільному праві та вимоги на які позовна давність не поширюється	71
§ 6. Строки та терміни у спадковому праві України: доктринальні та практичні їх наслідки	90

ГЛАВА 3.

СТРОКИ В ЗЕМЕЛЬНОМУ ТА ТРУДОВОМУ ПРАВІ, ЇХ ОСОБЛИВОСТІ ТА ВПЛИВ НА СТАБІЛЬНІСТЬ ТА ОПЕРАТИВНІСТЬ ЗЕМЕЛЬНИХ ТА ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

§ 1. Строки у сфері належного виконання повноважень державними органами управління та органами місцевого самоврядування у сфері земельних правовідносин: проблеми теорії та практики	107
--	-----

§ 2. Права на землю та особливості дії строків в таких правовідносинах	132
§ 3. Поняття строків у трудовому праві та особливості їх правового регулювання	163
§ 4. Види трудових договорів та особливості їх укладення, розірвання, продовження з точки зору теорії та правозастосовчої практики строків у трудовому праві	180
§ 5. Тривалість робочого часу та часу на відпочинок, перерви, відпустки (додаткові відпустки): проблеми теорії і практики.	199
§ 6. Дисциплінарні стягнення: строки їх накладення, зняття та особливості їх правозастосування	216

ГЛАВА 4.

ПРОЦЕСУАЛЬНІ СТРОКИ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ТА ГОСПОДАРЬКОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

§ 1. Поняття процесуальних строків в цивільному та господарському процесуальному праві України, їх види та особливості	231
§ 2. Строки-періоди, строки-моменти, загальні та службові строки, їх поняття та особливості правозастосування в цивільному та господарському процесі	240
§ 3. Поняття перебігу, обчислення, поновлення, продовження та закінчення процесуальних строків	246
§ 4. Поняття «розумні строки» та критерії їх визначення.....	252
§ 5. Процесуально-стадійні строки та особливості їх правозастосування	261

ГЛАВА 5.

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО ТА ЙОГО ДОКТРИНА ЩОДО ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ У СФЕРІ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

§ 1. Процесуальні строки в адміністративному процесуальному праві України, їх види та особливості правозастосування	272
§ 2. Особливості матеріалізації процесуальних строків в адміністративному процесуальному праві	281

§ 3. Розумні строки в адміністративному судочинстві та їх особливості.....	293
§ 4. Огляд судової практики у сфері правозастосування строків в адміністративному судочинстві.....	300

ГЛАВА 6. СТРОКИ У СФЕРІ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПРАВозАСТОСУВАННЯ

§ 1. Поняття строків у справах щодо адміністративних правопорушень, їх обчислення та строки накладення адміністративних стягнень.....	314
§ 2. Строки адміністративного затримання, арешту, позбавлення спеціальних прав, виправних або суспільно-корисних робіт та сплати штрафів	330
§ 3. Строки оскарження постанов про накладення адміністративних стягнень та строки їх виконання, в тому числі постанов щодо відшкодування майнової шкоди.....	347

ГЛАВА 7. ПРОЦЕСУАЛЬНІ СТРОКИ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ НА СТАДІЇ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ, ПОСТАНОВ ТА УХВАЛ

§ 1. Поняття строків у виконавчому провадженні та їх особливості.....	361
§ 2. Процесуальні строки на різних стадіях виконавчого провадження та їх особливості при прийнятті рішень державним (приватним) виконавцем щодо вчинення окремих процесуальних дій.....	373

Авторський колектив

Вишновецька С.В. – д.ю.н., професор, завідувач кафедри цивільного права і процесу Факультету права та міжнародних відносин Державного університету «Київський авіаційний інститут».

Гетманцев М.О. – к.ю.н., старший науковий співробітник НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України

Гетьманцева Н.Д. – д.ю.н., професор, завідувачка кафедри приватного права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Кіріяк О.В. – к.ю.н., доцент, доцентка кафедри приватного права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Остафійчук Л.А. – к.ю.н., доцент, доцент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Паскар А.Л. – к.ю.н., доцент, доцент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Соколов В.М. – д.ю.н., суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду

Чурилова Т.М. – к.ю.н., доцент, доцент кафедри міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства ННІ права Сумського державного університету

Феннич В.П. – к.ю.н., доцент, професор кафедри цивільного права та процесу Ужгородського національного університету

Ясинок Д.М. – доктор філософії в галузі права (PhD), викладач кафедри міжнародного права Сумського національного аграрного університету;

Ясинок М.М. – д.ю.н., професор, професор кафедри правосуддя та філософії Сумського національного аграрного університету, академік Академії наук Вищої школи України

Авторський колектив

- Вишновецька С. В. – Глава 3 § 3–4
Гетманцев М. О. – Глава 3 § 6
Гетьманцева Н. Д. – Глава 3 § 5
Кіріяк О. В. – Глава 2 § 1–6
Остафійчук Л. А. – Глава 6 § 1–3
Паскар А. Л. – Глава 4 § 1–5
Соколов В. М. – Глава 5 § 4
Чурилова Т. М. – Глава 3 § 1–2
Феннич В. П. – Глава 7 § 1–2
Ясинок Д. М. – Глава 1 § 2, Глава 5 § 1–3
Ясинок М. М. – Глава 1 § 1

Глава 6.

Строки у сфері адміністративних правопорушень та особливості їх правозастосування

§ 1. Поняття строків у справах щодо адміністративних правопорушень, їх обчислення та строки накладення адміністративних стягнень

Основним законодавчим актом України, яким врегульовано питання притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень є Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП). Водночас, КУпАП не вміщує всього нормативного матеріалу, що регулює адміністративну відповідальність в Україні. Тому стаття 2 КУпАП визначає, що «законодавство України про адміністративні правопорушення складається з КУпАП та інших законів України. Закони України про адміністративні правопорушення до включення їх у встановленому порядку до КУпАП застосовуються безпосередньо. Положення КУпАП поширюються і на адміністративні правопорушення, відповідальність за вчинення яких передбачена законами, ще не включеними до КУпАП. Зміни до законодавства України про адміністративні правопорушення можуть вноситися виключно законами про внесення змін до КУпАП та інших законів України, що встановлюють адміністративну відповідальність, та/або до законодавства України про кримінальну відповідальність, та/або до кримінального процесуального законодавства України. Питання щодо адміністративної відповідальності за порушення митних правил регулюються Митним кодексом України»³³². Загалом КУпАП передбачає адміністративну відповідальність фізичних осіб, внаслідок чого порядок накладення адміністративних стягнень на юридичних осіб передбачається й у спеціальних підзаконних нор-

³³² Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

мативних актах³³³. Тому, строки у сфері адміністративних правопорушень також визначаються не лише в КУпАП, а й в інших нормативно-правових актах України.

Строки мають початок та кінець, що є темпоральним інтервалом між двома моментами часу. Однак в КУпАП законодавець не враховує ці величини, а пов'язує настання юридичних наслідків лише із завершенням того чи іншого визначеного ним періоду в часі. «Строк» як відрізок часу не існує сам по собі, він завжди несе певні наслідки, з його настанням чи спливом закон пов'язує виникнення, зміну чи припинення правовідносин. Тому, строкам притаманні такі ознаки, як тривалість і незворотність. Наприклад, протягом перебігу строків учасники справи про адміністративне правопорушення набувають процесуальних прав та обов'язків (стаття 268 КУпАП), а за їх спливом – провадження у справі підлягає закриттю (пункт 7 статті 247 КУпАП). Отже, строки у сфері адміністративних правопорушень є проміжками часу, протягом якого мають бути виявлені та припинені правопорушення, вчинені процесуальні дії та прийняті процесуальні рішення, згідно яких особа може бути притягнута до адміністративної відповідальності за адміністративне правопорушення або звільнена від адміністративної відповідальності внаслідок закінчення перебігу строку притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Строки у праві визначаються як «визначений законом, договором або іншим правовим актом відтинок часу (період), встановлений для здійснення відповідних дій, реалізації прав або виконання зобов'язань, з настанням чи закінченням якого пов'язується певна дія або подія, що має юридичне значення»³³⁴. Відповідно, важливо враховувати, що строк як період в часі включає в себе три основні елементи: початок, тривалість і закінчення.

³³³ Про затвердження Порядку накладення стягнень за порушення законодавства про захист прав споживачів: постанова Кабінету Міністрів України від 17.08.2002 № 1177. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1177-2002-%D0%BF#Text>; Про затвердження Порядку накладення штрафів за порушення законодавства про рекламу: постанова Кабінету Міністрів України від 26.05.2004 № 693. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/693-2004-%D0%BF#Text>; Про затвердження Порядку накладення штрафів за порушення законодавства про працю та зайнятість населення: постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2013 № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2013-%D0%BF#Text>

³³⁴ Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю70 Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: «Укр. енцикл.», 1998. ISBN 966-7492-00-1. URL: https://leksika.com.ua/12700619/legal/stroki_u_pravi

Строки завжди визначаються правовою нормою, яка сама по собі може й не містити конкретного переліку та змісту тих або інших процесуальних дій адміністративного органу або суду і учасників справи про адміністративне правопорушення, однак має певний регламентуючий ефект.

У статті 38 КУпАП встановлено строки, після закінчення яких виключається накладення адміністративного стягнення, а також порядок їх обчислення. Під час застосування стягнень враховується підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення. За загальними правилами адміністративні стягнення у справах, що розглядаються у судовому порядку, накладаються у строк, який не перевищує три місяці з дня вчинення правопорушення, а у справах з адміністративним порядком розгляду відповідний строк складає два місяці з дня вчинення правопорушення. Якщо адміністративне правопорушення є триваючим, строки накладення стягнень вираховуються з дня виявлення такого правопорушення (частини 1, 2 статті 38 КУпАП).

Адміністративне стягнення за вчинення таких правопорушень як вчинення домашнього насильства (стаття 173-2 КУпАП) і вчинення насильства за ознакою статі (стаття 173-6 КУпАП) може бути накладено протягом шести місяців з дня вчинення відповідного правопорушення.

Особливі строки накладення стягнення передбачені до правопорушень: пов'язаних з корупцією (глава 13-А КУпАП); за дрібне викрадення чужого майна (стаття 51 КУпАП); порушення законодавства про закупівлі (частини третя – шоста статті 164-14 КУпАП); порушення порядку надання або отримання внеску на підтримку політичної партії, державного фінансування статутної діяльності політичної партії, фінансової (матеріальної) підтримки для здійснення передвиборної агітації або агітації референдуму (стаття 212-15 КУпАП); порушення порядку подання фінансового звіту про надходження і використання коштів виборчого фонду, звіту партії про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру (стаття 212-21 КУпАП), які складають період протягом шести місяців з дня виявлення відповідних правопорушень до двох років з дня їх вчинення. КУпАП передбачає для цих видів проступків доволі тривалий строк давності для накладення адміністративного стягнення – два роки.

Наприклад, у постанові Приморського районного суду м. Одеси від 05 грудня 2024 року по справі № 522/19473/24, зазначено: «Датою

§ 1. Поняття строків у справах щодо адміністративних правопорушень...

і часом вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією ОСОБА_1, є фактичний час і дата несвоечасної подачі щорічної декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: за 2021 рік 27.10.2024 року о 02 годині 43 хвилини; за 2022 рік 27.10.2024 р. о 23 годині 22 хвилини; особи, яка припинила діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування за 2023 рік, – 28.10.2024 року о 00 годин 46 хвилин; особи, яка припинила діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування за період неохоплений раніше поданими деклараціями – 28.10.2024 року о 00 годин 40 хвилин.

Датою виявлення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією є дата завершення збору доказів, встановлення особою, уповноваженою на складання протоколу про адміністративне правопорушення, фактичних даних для висновку про наявність в діях особи вини у вчиненні правопорушення, встановлення складу адміністративного правопорушення та складання протоколу за участю особи ОСОБА_1»³³⁵.

Підкреслимо, що строк притягнення до адміністративної відповідальності за вказані правопорушення, не залежить від їх характеру (разове чи триваюче), його відраховують щоразу з моменту виявлення.

Адміністративне стягнення за вчинення таких правопорушень як незаконне перетинання або спроба незаконного перетинання державного кордону України (стаття 204-1 КУпАП) і порушення порядку в'їзду до району проведення антитерористичної операції або виїзду з нього (стаття 204-2 КУпАП) може бути накладено протягом трьох місяців з дня їх виявлення, але не пізніше року з дня їх вчинення, а у разі вчинення таких правопорушень іноземцями або особами без громадянства, стосовно яких у встановленому законом порядку прийнято рішення про примусове повернення чи примусове видворення з України, – протягом часу, необхідного для їх виїзду з України, але не пізніше строку, визначеного законом для виїзду цих осіб з України чи забезпечення їх примусового видворення з України.

За вчинення правопорушення, передбаченого статтею 130 КУпАП «Керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швид-

³³⁵ Постанова Приморського районного суду м. Одеси від 05 грудня 2024 року по справі № 522/19473/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123660818>

кість реакції», – строк накладення стягнення становить один рік з дня вчинення.

Адміністративне стягнення за вчинення в особливий період таких правопорушень, як порушення призовниками, військовозобов'язаними, резервістами правил військового обліку (стаття 210 КУпАП) і порушення законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію (стаття 210-1 КУпАП) може бути накладено протягом трьох місяців з дня його виявлення, але не пізніше одного року з дня його вчинення.

Ще один виняток стосується випадків наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення у разі закриття кримінального провадження, коли адміністративне стягнення може бути накладено не пізніш як через три місяці з дня прийняття рішення про закриття кримінального провадження.

Строком, після закінчення якого правопорушник вважається таким, що не піддавався адміністративному стягненню, складає один рік з дня закінчення виконання стягнення, якщо особа не вчинила нового адміністративного правопорушення (стаття 39 КУпАП)³³⁶.

Вказані строки М. Веселов і С. Рева умовно поділяють на загальні (для більшості складів адміністративних правопорушень) та спеціальні (відмінні від загальних строків та умов їх рахування, для окремих, чітко визначених складів правопорушень). В обох випадках ці строки в адміністративно-деліктних провадженнях характеризуються відносною нетривалістю, що обмовлено оперативністю цього виду провадження³³⁷.

Тривалість процесуальних строків визначається за допомогою встановлених в законі способів обчислення та правилами про початок перебігу й закінчення процесуальних строків, їх поновлення і продовження.

Термін «строк» тісно пов'язаний з терміном «час». У Словникові української мови термін «час» визначається як «проміжок, відрізок у послідовній зміні годин, днів, років і т. ін., протягом яких що-небудь здійснилося, здійснюється чи здійснюватиметься»³³⁸. При здійснен-

³³⁶ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

³³⁷ Веселов М., Рева С. Правова проблема визначення моменту виявлення адміністративного правопорушення (на прикладі правопорушень, пов'язаних із корупцією). *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 2024. № 1. С. 195–202. С. 196. DOI: 10.31733/2078-3566-2024-1-195-202

³³⁸ Академічний тлумачний словник (1970–1980) URL: <http://sum.in.ua/s/chas>

§ 1. Поняття строків у справах щодо адміністративних правопорушень...

ні будь-якої процесуальної діяльності особливе значення відіграють її часові межі, відводячи їй певний часовий простір (площину), а також обмежують у часі окремі дії учасників справи у процесі цієї діяльності. Таке обмеження може мати різне (об'єктивне та суб'єктивне) значення та виконувати різні функції, що залежить від мети встановлення часових меж, відповідності строку потребам суспільства, правового регулювання відповідних суспільних відносин тощо. Безпосередньо це стосується і часових меж у справах про адміністративні правопорушення.

Так, строки є необхідним організаційним елементом, який забезпечує оперативність та ефективність розгляду справ про адміністративні правопорушення. Це підтверджує, що організаційне значення встановлених законом або судом процесуальних строків полягає у забезпеченні достатнього часу та визначенні необхідних темпів вирішення завдань суб'єктами, уповноваженими розглядати справи про адміністративні правопорушення.

Для характеристики процесуальних строків, слід виділити таке поняття, як початок процесуальних строків та їх закінчення. Початок процесуальних строків – це відповідна календарна дата або настання події, з якою пов'язано його початок. Згідно з положеннями КУпАП процесуальний строк починається в день виявлення адміністративного правопорушення, або в день вчинення адміністративного правопорушення, або в день прийняття рішення про закриття кримінального провадження за наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення, серед яких найбільш спірним є з'ясування «моменту виявлення адміністративного правопорушення», так як законодавство не містить чіткого визначення цього терміну.

Щодо початку притягнення особи до адміністративної відповідальності висловився Верховний Суд у постанові від 18.01.2024 року по справі № 522/12566/18: «Статтею 254 КУпАП передбачено, що про вчинення адміністративного правопорушення складається протокол уповноваженими на те посадовою особою або представником громадської організації чи органу громадської самодіяльності. Протокол про адміністративне правопорушення, у разі його оформлення, складається не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту виявлення особи, яка вчинила правопорушення, у двох примірниках, один із яких під розписку вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності. Протокол не складається у випадках, перед-

бачених ст. 258 Кодексу. Відповідно до статті 256 КУпАП у протоколі про адміністративне правопорушення зазначаються зокрема відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності (у разі її виявлення); пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Протокол підписується особою, яка його склала, і особою, яка притягається до адміністративної відповідальності. У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від підписання протоколу, в ньому робиться запис про це. Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту протоколу, які додаються до протоколу, а також викласти мотиви свого відмовлення від його підписання. При складенні протоколу особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, роз'яснюються його права і обов'язки, передбачені статтею 268 цього Кодексу, про що робиться відмітка у протоколі.

Водночас статтею 268 КУпАП регламентовані права особи, яка притягається до адміністративної відповідальності.

Отже, за змістом наведених правових норм КУпАП *притягнення до адміністративної відповідальності починається з моменту складання протоколу та його пред'явлення особі, яка притягається до адміністративної відповідальності.*

Прийняття ж постанови за результатами розгляду справи про адміністративне правопорушення є вирішенням такої справи по суті, яка передбачає встановлення наявності складу адміністративного правопорушення або його відсутності та, відповідно, застосування санкції, закриття справи, що відповідає положенням статті 284 КУпАП»³³⁹.

Таким чином, судова практика «момент виявлення адміністративного правопорушення» пов'язує одразу з двома фактами: 1) офіційного документування вчинення протиправної дії, за яку КУпАП передбачено адміністративну відповідальність і 2) пред'явлення протоколу про адміністративне правопорушення особі, яка притягається до адміністративної відповідальності. Складанню протоколу про адміністративне правопорушення має передувати робота з виявлення та оформлення належним чином доказів адміністративного правопорушення, якими є будь-які фактичні дані, на підставі яких посадові особи органів, у провадженні яких знаходиться справа, встановлю-

³³⁹ Постанова Верховного Суду від 18.01.2024 р. у справі № 522/12566/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116396703>

§ 1. Поняття строків у справах щодо адміністративних правопорушень...

ють наявність чи відсутність події адміністративного правопорушення (ст. 251 КУпАП).

Статтею 258 КУпАП передбачено випадки, коли протокол про адміністративне правопорушення не складається, а відповідно до закону постановою відразу накладається і стягується штраф, а попередження оформлюється на місці вчинення правопорушення. Якщо під час складання постанови у справі про адміністративне правопорушення особа осперить допущене порушення і адміністративне стягнення, що на неї накладається, то уповноважена посадова особа зобов'язана скласти протокол про адміністративне правопорушення, який є додатком до постанови у справі про адміністративне правопорушення. Винятками з цього правила є притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 185-3 КУпАП (Прояв неповаги до суду), правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, у тому числі зафіксованих в автоматичному режимі, безпеки на автомобільному транспорті, зафіксовані за допомогою засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі в автоматичному режимі, та правопорушень, передбачених статтею 132-2 КУпАП, або порушень правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксованих у режимі фотозйомки (відеозапису)³⁴⁰. Відповідно, у цих справах «моментом виявлення адміністративного правопорушення» є лише офіційне документування вчинення протиправної дії, за яку КУпАП передбачено адміністративну відповідальність.

Окремою властивістю процесуальних строків є їх одномірність. Це означає, що як законодавець, так і суд, встановлюючи тривалість конкретних процесуальних строків, можуть застосовувати тільки одну величину обчислення, яка передбачена КУпАП. Із закінченням встановленого законом або судом строку втрачається право на вчинення процесуальних дій. У КУпАП закінчення процесуальних строків притягнення до адміністративної відповідальності зазвичай обчислюється у місяцях та роках із моменту вчинення адміністративного правопорушення.

До обчислення строків в адміністративних справах, включаючи процедуру стосовно таких справ, якщо такі строки встановлені законом або судовим чи адміністративним органом, застосовується Євро-

³⁴⁰ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

пейська конвенція про обчислення строків (Базель, 1972). Для цілей цієї Конвенції термін «*dies a quo*» означає день, з якого починається відлік строку, а термін «*dies ad quem*» означає день, у який цей строк спливає (стаття 2). Строки, обчислені у днях, тижнях, місяцях і роках, починаються опівночі *dies a quo* і спливають опівночі *dies ad quem*. Проте положення попереднього пункту не заважають тому, щоб та чи інша дія, яка має бути здійснена до спливу встановленого строку, виконувалася у день *dies ad quem* лише до закінчення нормального робочого часу (ст. 3). Якщо строк обчислено у тижнях, день *dies ad quem* є днем останнього тижня, який за своєю назвою відповідає *dies a quo*. Якщо строк обчислено у місяцях або роках, день *dies ad quem* є днем останнього місяця чи останнього року, дата якого відповідає *dies a quo*, або у разі відсутності відповідної дати – останнім днем останнього місяця. Якщо строк обчислено у місяцях і днях або у частинах місяців, спочатку враховуються повні місяці, а потім – дні чи частини місяців; для цілей обчислення частин місяців вважається, що один місяць містить 30 днів (стаття 4). При обчисленні строку суботи, неділі та офіційні свята враховуються. Однак, якщо *dies ad quem* строку, до спливу якого має бути здійснена та чи інша дія, припадає на суботу, неділю, офіційне свято чи день, який вважається офіційним святом, встановлений строк подовжується на перший робочий день, який настає після них (стаття 5)³⁴¹.

У Цивільному кодексі України законодавець закріпив правила, якими необхідно користуватися при обчисленні строків. За загальним правилом, перебіг строку починається з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок (стаття 253 ЦК України). Закінчення строку залежить від одиниці виміру часу, що застосовується для обчислення такого строку. Строк, що визначений роками, спливає у відповідні місяць та число останнього року строку. До строку, що визначений півроком або кварталом року, застосовуються правила про строки, які визначені місяцями. При цьому відлік кварталів ведеться з початку року. Строк, що визначений місяцями, спливає у відповідне число останнього місяця строку. Строк, що визначений у півмісяця, дорівнює п'ятнадцяти дням. Якщо закінчення строку, визначеного місяцем, припадає на такий місяць, у якому немає відповідного числа, строк спливає в остан-

³⁴¹ Європейська конвенція про обчислення строків (ETS № 76) від 16.05.1972 № ETS N76. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_677#Text

§ 1. Поняття строків у справах щодо адміністративних правопорушень...

ній день цього місяця. Строк, що визначений тижнями, спливає у відповідний день останнього тижня строку. Якщо останній день строку припадає на вихідний, святковий або інший неробочий день, що визначений відповідно до закону у місці вчинення певної дії, днем закінчення строку є перший за ним робочий день (стаття 254 ЦК України)³⁴².

Слід враховувати, що в окремих випадках строки можуть обчислюватися у *календарних чи робочих днях*. Наприклад, ст. 279-3 КУпАП передбачає звільнення відповідальної особи, зазначеної у частині першій статті 14-2 цього Кодексу, особи, яка ввезла транспортний засіб на територію України, від адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване в автоматичному режимі, або за порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксоване в режимі фотозйомки (відеозапису), якщо протягом 20 *календарних днів* з дня вчинення відповідного правопорушення або з дня набрання постановою по справі про адміністративне правопорушення законної сили така особа надасть відповідні документи³⁴³. А стаття 323 КУпАП врегульовує обчислення строку відбування виправних робіт наступним чином: *кількість днів, відпрацьованих порушником, має бути не менше кількості робочих днів, що припадають на встановлений районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею) календарний строк стягнення*. Якщо порушник не відпрацював зазначеної кількості робочих днів і відсутні підстави для зарахування невідпрацьованих днів у строк стягнення, відбування виправних робіт триває до повного відпрацювання порушником належної кількості робочих днів³⁴⁴.

Водночас, такі випадки є поодинокими, зазвичай у КУпАП вживається строк у «днях» безвідносно до «календарних» чи «робочих».

На даний час, ці питання деякою мірою врегульовані та деталізовані в Законі України «Про адміністративну процедуру» (далі – ЗАП). Зокрема, частина 1 статті 33 ЗАП визначає порядок обчислення строків в адміністративному провадженні: строки в адміністративному провадженні обчислюються годинами, днями та місяцями, а також можуть визначатися вказівкою на подію, що повинна неминуче на-

³⁴² Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n1390>

³⁴³ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

³⁴⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

стати. Строк, що становить десять днів і менше, обчислюється робочими днями, а більше десяти днів – календарними днями, якщо інше не встановлено законом. Водночас, важливо зауважити, що згідно ч. 2 ст. 1 ЗАП його дія не поширюється на відносини, що виникають під час судового провадження, застосування законодавства про національну безпеку і оборону, військової служби, реалізації конституційного права громадян брати участь у всеукраїнському та місцевих референдумах та ін. Тому, вирішуючи питання, чи можливо у справах про адміністративні правопорушення застосувати порядок обчислення строків, що визначений у ЗАП, потрібно враховувати як категорію справи так і те, що він може поширюватися лише на провадження, які здійснюються адміністративними органами (їх посадовими особами).

Деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами справ про адміністративні правопорушення висвітлені у постанові Пленуму Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17.10.2014 № 11. Зокрема, звернуто увагу на те, що ст. 277 КУпАП встановлено строки розгляду справи про адміністративні правопорушення і справа має бути розглянута навіть у разі порушення такого строку, а строки накладення адміністративного стягнення, передбачені статтею 38 КУпАП, не можуть бути продовжені. У зв'язку із цим підготовку до розгляду справи про адміністративне правопорушення необхідно починати у найкоротші терміни після надходження до судді протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи.

Суди не повинні ігнорувати факти недотримання встановлених КУпАП вимог, що призвели до порушення строків накладення адміністративного стягнення. Ураховуючи, що КУпАП не передбачено можливості винесення будь-якого процесуального документа за такі дії, судам слід реагувати, надсилаючи листи відповідним організаціям і посадовим особам, які можуть звернути увагу на зазначені факти.

Перебіг строку розгляду справи про адміністративні правопорушення здійснюється за загальними положеннями КУпАП.

Норми КУпАП не забороняють повернення протоколу про адміністративне правопорушення, складеного не уповноваженою на те посадовою особою або без додержання вимог ст. 256 цього Кодексу вмотивованою постановою суду для належного оформлення.

У випадку відкладення розгляду справи про адміністративні правопорушення за клопотанням учасників судового розгляду строк на-

§ 1. Поняття строків у справах щодо адміністративних правопорушень...

кладення адміністративного стягнення, передбачений ст. 38 КУпАП, обчислюється починаючи з дня вчинення адміністративного правопорушення, а при триваючому правопорушенні – починаючи з дня його виявлення. *Можливість зупинення цього строку у зв'язку з перенесенням розгляду справи не передбачено, крім випадку, визначеного ч. 4 ст. 277 КУпАП*³⁴⁵, згідно якої строк розгляду адміністративних справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, зупиняється судом у разі якщо особа, щодо якої складено протокол про таке правопорушення, умисно ухиляється від явки до суду або з поважних причин не може туди з'явитися (хвороба, перебування у відрядженні чи на лікуванні, у відпустці тощо)³⁴⁶.

Отже, строки розгляду справ про адміністративні правопорушення доволі стислі, що обумовлено економічністю та оперативністю перебігу процедури притягнення до адміністративної відповідальності, а також тим, що вони включені до загального строку накладення адміністративних стягнень. Стаття 277 КУпАП визначає загальний та скорочені строки розгляду справ про адміністративні правопорушення. За загальним правилом, справа про адміністративне правопорушення розглядається в п'ятнадцятиденний строк із дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи. Справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 42-2 (Заготівля, переробка або збут радіоактивно забруднених продуктів харчування чи іншої продукції), частиною першою статті 44 (Незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах), статтями 44-1 (Ухилення від медичного огляду чи медичного обстеження), 106-1 (Невжиття заходів щодо забезпечення охорони посівів снотворного маку чи конопель, місць їх зберігання та переробки), 106-2 (Незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку чи конопель), 162 (Порушення правил про валютні операції), 172-10–172-20 (Військові адміністративні правопорушення), 173 (Дрібне хуліганство), 173-1 (Поширю-

³⁴⁵ Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення. Вищий спеціалізований суд; Постанова від 17.10.2014 № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011740-14#Text>

³⁴⁶ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

вання неправдивих чуток), частинами другою і третьою статті 173-8 (Невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце тимчасового перебування у разі винесення такого припису), статтями 178 (Розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді), 185 (Злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця), частиною першою статті 185-3 (Прояв неповаги до суду або Конституційного Суду України), статтями 185-7 (Публічні заклики до невиконання вимог поліцейського чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України), 185-10 (Злісна непокоря законному розпорядженню чи вимозі військовослужбовця або працівника Державної прикордонної служби України або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону), 188-22 (Невиконання або несвоєчасне виконання законних вимог (приписів) посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпечності та окремих показників якості харчових продуктів та у сфері ветеринарної медицини), 203–206-1 (Порушення іноземцями та особами без громадянства законодавства про правовий статус іноземців та осіб без громадянства; Невиконання рішення про заборону в'їзду в Україну; Незаконне сприяння іноземцям або особам без громадянства в ухиленні від виїзду з України; Незаконне перетинання або спроба незаконного перетинання державного кордону України; Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї; Порушення порядку переміщення товарів до району або з району проведення антитерористичної операції; Порушення порядку в'їзду до району проведення антитерористичної операції або виїзду з нього; Невиконання обов'язків приймаючої сторони; Незаконне перевезення іноземців та осіб без громадянства територією України), розглядаються *протягом доби*, статтями 146 (Порушення правил реалізації, експлуатації радіоелектронних засобів та випромінювальних пристроїв, а також користування радіочастотним ресурсом України), 160 (Торгівля з рук у невстановлених місцях), 173-2 (Вчинення домашнього насильства), 185-1 (Порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій), 212-7–212-20 (адміністративні правопорушення, що посягають

§ 1. Поняття строків у справах щодо адміністративних правопорушень...

на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення) – у *триденний строк*, статтями 46-1 (Порушення вимог режиму радіаційної безпеки в місцевостях, що зазнали радіоактивного забруднення), 166-9 (Порушення законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення), 176 (Виготовлення, зберігання самогону та апаратів для його вироблення) і 188-34 (Невиконання законних вимог посадових осіб суб'єктів державного фінансового моніторингу) – у *п'ятиденний строк*, статтями 101–103 (Порушення, зв'язані з використанням газу; Недотримання вимог щодо ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів; Порушення, пов'язані з неефективною експлуатацією паливо- і енерговикористовуючого устаткування; Непідготовленість до роботи резервного паливного господарства) цього Кодексу – у *семиденний строк*. Справи про адміністративні правопорушення, передбачені частинами першою, третьою та сьомою статті 122 (в частині порушення правил зупинки, стоянки), частинами першою, другою та восьмою статті 152-1 цього Кодексу, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису), розглядаються уповноваженою особою *невідкладно після виявлення правопорушення та отримання відомостей про суб'єкта цього правопорушення*. Законами України може бути передбачено й інші строки розгляду справ про адміністративні правопорушення³⁴⁷.

Фактично, строки розгляду справ про адміністративне правопорушення є короткими – 15 днів, 7 днів, 5 днів, 3 дні, 1 доба, *невідкладно після виявлення правопорушення та отримання відомостей про суб'єкта цього правопорушення*. Таке становище пояснюється тим, що адміністративне правопорушення здебільшого легко встановлюється і, як правило, не потребує багато часу для розслідування й розгляду порівняно з кримінальними справами³⁴⁸.

Правовим наслідком закінчення строку є неможливість притягнення особи до адміністративної відповідальності. В цьому разі провадження не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю на підставі пункту 7 частини 1 статті 247 КУпАП, для чого «достатньо

³⁴⁷ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

³⁴⁸ Галуцько В., Стеценко С., Берлач А., Буханевич О., Ситников О. та ін. Адміністративне право та адміністративний процес України в умовах воєнного стану: колективна монографія / за заг. ред. В. Фелика, В. Курила. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. 704 с. С. 505.

встановити: 1) вид правопорушення, наявність щодо нього спеціального законодавства; 2) момент вчинення (виявлення) правопорушення; 3) строк, що сплив з моменту вчинення (виявлення) правопорушення до моменту розгляду справи судом»³⁴⁹, або адміністративним органом.

Дискусійним видається питання співвідношення «моменту розгляду» справи про адміністративне правопорушення із закінченням строку давності притягнення особи до адміністративної відповідальності. Так, О.В. Расторгуєв дослідив поняття моменту закінчення строку давності накладення адміністративного стягнення в контексті строків давності притягнення до кримінальної відповідальності. Автор вважає, що поняття адміністративного стягнення, яке закріплене в статті 23 КУпАП, є неповним та таким, яке сприяє подвійному розумінню та застосуванню. Адміністративне стягнення, згідно вказаної статті КУпАП, є мірою відповідальності і застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення. Однак, у наведеній конструкції диспозиції статті, як у КУпАП взагалі, відсутнє посилення або визначення, що особа, яка вчинила адміністративне правопорушення, визнається винною лише після набрання рішенням суду законної сили. Відповідно, О.В. Расторгуєв вважає позицію судів щодо розуміння моменту накладення адміністративного стягнення як моменту прийняття відповідної постанови судом першої інстанції у строки, визначені статтею 38 КУпАП, безвідносно до строку, протягом якого можна її оскаржити, – неправильною³⁵⁰.

У цьому контексті в частині 1 статті 467 Митного кодексу України по іншому вирішено питання строків накладення адміністративних стягнень судом у справах про порушення митних правил. Зокрема, якщо справи про порушення митних правил відповідно до статті 522 цього Кодексу розглядаються митними органами або судами (суддями), адміністративне стягнення за порушення митних правил може бути накладено не пізніше ніж через шість місяців з дня виявлення правопорушення. Проте! *Строк накладення адміністративних стягнень у справах про порушення митних правил зупиняється на час розгляду таких справ судом*³⁵¹.

³⁴⁹ Токарєва К.С. Правові наслідки закінчення строку накладення адміністративного стягнення згідно законодавства України. *Юридичний вісник*, 2013. № 4 (29). С. 69–73. С. 71.

³⁵⁰ Расторгуєв О.В. Практичні проблеми застосування строку давності в адміністративному і кримінальному процесах. *Юридичний вісник*, 2021. № 3 (60). С. 190–194. С. 192. DOI: 10.18372/2307-9061.60.15974

³⁵¹ Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#n3705>

У главі 4 КУпАП строки накладення адміністративного стягнення жодним чином не пов'язуються із визначенням законодавцем часом набрання законної сили постанови адміністративного органу чи суду. Норми статті 38 КУпАП щодо строків накладення адміністративного стягнення є імперативними і по своїй суті є формою відмови держави від юридичного переслідування особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Крім того, логічне тлумачення абзацу першого статті 247 КУпАП дозволяє дійти висновку, що встановлення зазначених у цій статті юридичних фактів є єдиною необхідною підставою для припинення будь-яких дій щодо притягнення особи до адміністративної відповідальності незалежно від встановлених будь-яких інших обставин, що підлягають з'ясуванню при розгляді справи про адміністративне правопорушення (стаття 280 КУпАП), у тому числі й вини особи у його вчиненні.

Отже, проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки: строки виступають засобом забезпечення своєчасності реалізації законодавства у сфері адміністративних правопорушень, спрямовані на забезпечення охорони прав і законних інтересів учасників процесу, з настанням та закінченням яких пов'язані конкретні юридичні наслідки; строки у сфері адміністративних правопорушень визначаються не лише в КУпАП але й в інших нормативно-правових актах України; КУпАП встановлює початок і закінчення строків накладення адміністративних стягнень, проте окремо не визначає строків тривалості стадій, вчинення окремих процесуальних дій чи прийняття процесуальних рішень в адміністративно-деліктному провадженні; притягнення до адміністративної відповідальності починається з моменту складання протоколу та його пред'явлення особі, яка притягається до адміністративної відповідальності офіційне документування, а в окремих випадках – з моменту документування вчинення протиправної дії, за яку КУпАП передбачено адміністративну відповідальність, у протоколі про адміністративне правопорушення чи постанові у справі про адміністративне правопорушення; строки розгляду справ про адміністративні правопорушення стислі і включені до загального строку накладення адміністративних стягнень; правовим наслідком закінчення строку є неможливість притягнення особи до адміністративної відповідальності, оскільки в такому випадку провадження не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю на підставі пункту 7 частини 1 статті 247 КУпАП.

§ 2. Строки адміністративного затримання, арешту, позбавлення спеціальних прав, виправних або суспільно-корисних робіт та сплати штрафів

У науковій літературі виокремлюють групу заходів адміністративного примусу – *заходи забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення* (ст. ст. 260–267 КУпАП)³⁵². Специфіка таких заходів полягає в тому, що: 1) вони застосовуються з метою припинення адміністративних проступків, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення, забезпечення розгляду справи; 2) вони застосовуються тільки в рамках провадження, що ведеться у зв'язку з правопорушенням, тобто лише з моменту порушення справи і до її припинення і лише до особи, яка вчинила правопорушення; 3) є додаткові підстави застосування цих заходів – неможливість припинення правопорушення іншими засобами, виконання інших процедурних дій (складення протоколу, встановлення особи тощо), можливе вчинення особою нових проступків; 4) це несамотійні, допоміжні заходи впливу, вони не вважаються санкціями, не тягнуть додаткових обмежень для порушника; 5) встановлено спеціальний порядок їх застосування – перелік уповноважених органів і посадових осіб, які мають право їх застосовувати, строки (в необхідних випадках), документальне оформлення (складення протоколу), порядок оскарження³⁵³. Зокрема, з цією метою допускається *адміністративне затримання особи*.

Частина перша статті 263 КУпАП встановлює загальне правило про те, що *«адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може тривати не більш як три години»*³⁵⁴.

Водночас, частини друга, третя та четверта цієї статті передбачають винятки із вказаного правила та конкретизують вичерпний пере-

³⁵² Адміністративне право України: підручник / В. В. Серeda, О. Л. Хитра, Ю. С. Назар, Д. І. Йосифович, Я. М. Когут та ін.; за заг. ред. Ю. С. Назара. Львів: ЛьвДУВС, 2021. 680 с. С. 280–281. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4364/1/AdminPravo_28-03-2022.pdf.

³⁵³ Галуцько В., Стеценко С., Берлач А., Буханевич О., Ситников О. та ін. Адміністративне право та адміністративний процес України в умовах воєнного стану: колективна монографія / за заг. ред. В. Фелика, В. Курила. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. 704 с. С. 327–328.

³⁵⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

лік видів адміністративних правопорушень та обставин за наявності яких, осіб, які їх вчинили, може бути затримано на строк до трьох діб, з яких три години передбачено для складення протоколу.

Осіб, які незаконно перетнули або зробили спробу незаконно перетнути державний кордон України, порушили порядок в'їзду на тимчасово окуповану територію України або до району проведення антитерористичної операції чи виїзду з них, порушили прикордонний режим, режим у пунктах пропуску через державний кордон України або режимні правила у контрольних пунктах в'їзду-виїзду, правила використання об'єктів тваринного світу в межах прикордонної смуги та контрольованого прикордонного району, у територіальному морі, внутрішніх водах та виключній (морській) економічній зоні України, вчинили злісну непокору законному розпорядженню або вимозі військовослужбовця чи працівника Державної прикордонної служби України або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а також іноземців та осіб без громадянства, які порушили законодавство про правовий статус іноземців та осіб без громадянства або не виконали рішення про заборону в'їзду в Україну, може бути затримано *на строк до трьох годин для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи та/або з'ясування обставин правопорушення – до трьох діб*.

Осіб, які вчинили домашнє насильство, насильство за ознакою статі або не виконали терміновий заборонний припис, може бути затримано *на строк до трьох годин для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи або з'ясування обставин правопорушення – до дванадцяти годин*.

Осіб, які порушили правила обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, може бути затримано *на строк до трьох годин для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи, проведення медичного огляду, з'ясування обставин придбання вилучених наркотичних засобів і психотропних речовин та їх дослідження – до трьох діб з повідомленням про це письмово прокурора протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання*³⁵⁵.

Отже, максимальний допустимий строк адміністративного затримання згідно КУпАП становить три доби, або сімдесят дві години, що відповідає положенню другого речення частини третьої статті

³⁵⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

29 Конституції України, згідно якого затримана особа має бути негайно звільнена якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою³⁵⁶.

Згідно статті 261 КУпАП, про адміністративне затримання складається протокол, в якому зазначаються: дата і місце його складення; посада, прізвище, ім'я та по батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу затриманого; час і мотиви затримання. Протокол підписується посадовою особою, яка його склала, і затриманим. У разі відмови затриманого від підписання протоколу в ньому робиться запис про це. Про місце перебування особи, затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, негайно повідомляються її родичі, а на її прохання також власник відповідного підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган. Органи (посадові особи), правомочні здійснювати адміністративне затримання, про кожний випадок адміністративного затримання осіб інформують у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, крім випадків, якщо особа захищає себе особисто чи запросила захисника³⁵⁷.

Питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 263 КУпАП розкрито у рішенні Конституційного Суду України від 11 жовтня 2011 року № 10-рп/2011 (у справі про строки адміністративного затримання), де зауважено, що строк адміністративного затримання особи до трьох діб у визначених КУпАП та інших законах випадках відповідає положенням статті 29 Конституції України, проте у КУпАП та інших законодавчих актах не розкривається поняття «доставлення» до місця затримання та чи входить цей час до загального строку адміністративного затримання. На думку Конституційного Суду України, доставлення хоч і відрізняється від адміністративного затримання, однак за своєю суттю є примусовим заходом, пов'язаним з конституційним правом людини на свободу та особисту недоторканність³⁵⁸. Тому, А. Б. Медвідь

³⁵⁶ Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4253>

³⁵⁷ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

³⁵⁸ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 263 Кодексу України про адміністративні правопорушення та пункту 5 частини першої

і Ю.О. Гавелко обґрунтовано вважають, що «процесуально такі заходи як адміністративне затримання та доставлення порушника є тісно пов'язані між собою, оскільки здебільшого забезпечують можливість здійснення та/або продовжують (є наслідком) один одного (наприклад, затримання порушника спричиняє необхідність його доставлення до відповідного правоохоронного органу)»³⁵⁹. Відповідно, з метою підвищення якості норми закону, авторами слушно запропоновано частину першу статті 263 КУпАП доповнити реченням: «Адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може тривати не більш як три години, у тому числі, з врахуванням строку доставлення порушника. Особа є затриманою з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою»³⁶⁰.

КУпАП не визначає початку обчислення строку адміністративного затримання особи. Зрозуміло, що час затримання має бути зафіксований у протоколі адміністративного затримання. На прикладі нормативно-правового акту Міністерства внутрішніх справ України, І.С. Дрок зазначає, що конкретизація вимог до таких протоколів у технічному та нормативному планах визначається відомчим наказом³⁶¹. Зокрема, в Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженій наказом Міністерства внутрішніх справ України від 06.11.2015 № 1376, закріплено, що протокол про адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, складається згідно зі статтею 261 КУпАП на спеціальному бланку, виготовленому друкарським способом згідно з технічним описом бланка протоколу про

статті 11 Закону України «Про міліцію» (справа про строки адміністративного затримання) від 11 жовтня 2011 року № 10-рп/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-11#Text>

³⁵⁹ Медвідь А.Б., Гавелко Ю.О. Щодо законодавчої регламентації правового змісту та строків адміністративного затримання і доставлення порушника як примусових заходів обмеження свободи особи. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Юридичні науки*, 2022. № 12. С. 23–28. С. 27.

³⁶⁰ Медвідь А.Б., Гавелко Ю.О. Щодо законодавчої регламентації правового змісту та строків адміністративного затримання і доставлення порушника як примусових заходів обмеження свободи особи. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Юридичні науки*, 2022. № 12. С. 23–28. С. 27.

³⁶¹ Дрок І.С. Вектори удосконалення дотримання прав людини під час застосування адміністративного затримання поліцейськими. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*, 2024. № 4. С. 348–351. С. 351. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.55>

адміністративне затримання (пункт 5 розділу III); при складанні протоколу про адміністративне затримання в ньому зазначаються, зокрема: у графі «час і мотиви затримання: припинення адміністративного правопорушення, складання протоколу про адміністративне правопорушення, для розгляду справи тощо» – припинення адміністративного правопорушення; інші заходи впливу; складання протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості складання його на місці вчинення правопорушення, якщо складання протоколу є обов'язковим; забезпечення своєчасного і правомірного розгляду справи (п. 6 розділу III); відповідно до частини другої статті 261 КУпАП про місце перебування особи, затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, негайно повідомляється її родичам, а на її прохання – також власнику відповідного підприємства, установи, організації або уповноваженому ним органу. Про це в протоколі про адміністративне затримання робиться відповідний запис, зазначаються число, місяць, рік та час, кого повідомлено і в який спосіб. За неможливості поінформувати родичів та в разі відмови затриманої особи надати інформацію для їх повідомлення про це робиться відповідний запис затриманою особою та посадовою особою, яка склала протокол про адміністративне затримання, із зазначенням поважних причин. Про затримання неповнолітнього обов'язково повідомляють його батьків або осіб, які їх замінюють. У протоколі про адміністративне затримання зазначаються час, дата повідомлення, кого повідомлено і в який спосіб (пункт 9 розділу III)³⁶². Однак, у формі бланку протоколу про адміністративне затримання передбачено фіксацію початку часу адміністративного затримання особи з моменту її доставлення у службове приміщення, без врахування часу «фактичного обмеження свободи» і «доставлення», що не відповідає положенням КУпАП та Конституції України.

Адміністративне затримання особи, яка порушила митні правила, визначено Митним кодексом України. За загальним правилом, адміністративне затримання особи, яка вчинила таке порушення, допускається на строк до трьох годин, який обчислюється з моменту доставлення особи до службового приміщення митного органу або до іншого приміщення, де є можливим проведення необхідних дій.

³⁶² Інструкція з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 06.11.2015 № 1376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text>

У разі виявлення порушення митних правил, за яке цим Кодексом передбачено застосування адміністративного стягнення у вигляді конфіскації товарів, транспортних засобів, *строк адміністративного затримання особи*, яка знаходиться у службовому приміщенні митного органу або в іншому приміщенні у зв'язку з проведенням митного контролю або митного оформлення таких товарів, транспортних засобів, *обчислюється з моменту винесення вмотивованого письмового рішення про її адміністративне затримання*. Митний контроль та митне оформлення товарів, транспортних засобів при цьому зупиняються. У разі виявлення інших порушень митних правил *строк адміністративного затримання обчислюється з моменту завершення митного контролю та митного оформлення*³⁶³ (стаття 507 Митного кодексу України).

М.М. Стефанчук обґрунтовано зауважує, що адміністративне затримання з метою припинення порушення митних правил за своїм змістом має містити ті ж самі конституційні гарантії прав особи, обмеження особистої свободи якої ним здійснюється, що й адміністративне затримання з метою припинення адміністративних правопорушень в порядку КУпАП. Тому, авторка попереджає, що невизначеність у вирішенні питання, пов'язаного з часом доставлення порушника, може призвести до певних зловживань із боку відповідних органів у частині, що стосується встановлення можливого строку обмеження права особи на свободу, який з урахуванням часу доставлення може тривати більше, ніж це визначено в законі³⁶⁴. Таким чином, *правова регламентація Митним кодексом України моменту, з якого обчислюється строк адміністративного затримання з метою припинення порушення митних правил не відповідає правовій позиції Конституційного Суду України, висловленій ним у рішенні від 11 жовтня 2011 року № 10-рп/2011*.

Тому О.Г. Розгон правильно констатував наявність трьох етапів здійснення адміністративного затримання: фактичне обмеження свободи затриманого; доставлення затриманого; тримання особи у місці, куди його було доставлено. Виділені етапи є базовими і визначають

³⁶³ Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#n3705>

³⁶⁴ Стефанчук М.М. Деякі питання застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення як одного з перспективних напрямків діяльності прокурора в адміністративно-деліктному провадженні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2014. Серія ПРАВО. Випуск 24. Том 3. С. 131–136. С. 135.

загальний порядок застосування адміністративного затримання, які, слід закріпити на законодавчому рівні як моменти початку та завершення строку адміністративного затримання³⁶⁵. Отже, для обчислення строків адміністративного затримання особи важливим є момент затримання особи, а не момент її доставлення у службове приміщення для складення протоколу чи проведення інших процесуальних дій. При цьому в протоколі адміністративного затримання особи зазначається дата і точний час фактичного обмеження свободи особи, адже саме з цього моменту розпочинається відлік строків адміністративного затримання особи.

Відповідно до статті 24 КУпАП до системи адміністративних стягнень, серед інших, належать: позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання); позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; громадські роботи; виправні роботи; суспільно корисні роботи; адміністративний арешт; арешт з утриманням на гауптвахті. Законами України може бути встановлено й інші, крім зазначених у цій статті, види адміністративних стягнень³⁶⁶.

Для забезпечення законності при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення дуже важливими є чітке регулювання строків давності притягнення до адміністративної відповідальності, погашення адміністративних стягнень, а також порядку обчислення строків стягнення. Обчислення строків адміністративного стягнення, як визначено в статті 37 КУпАП, залежить від його виду. Так, строк адміністративного арешту обчислюється добами, виправних робіт – місяцями, а позбавлення спеціального права – роками, місяцями або днями. Перебіг строку адміністративного стягнення розпочинається в той день (якщо він обчислюється місяцями і роками) або час (якщо він обчислюється добами), в який винесено постанову про накладення стягнення³⁶⁷.

Адміністративний арешт установлюється і застосовується лише у виняткових випадках за окремі види адміністративних право-

³⁶⁵ Розгон О.В. Напрямки удосконалення здійснення поліцейськими адміністративного затримання. Юридичний бюлетень, 2021. Вип. 21. С. 89–95. С. DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2021.21.12>

³⁶⁶ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

³⁶⁷ Адміністративне право України: підручник / В.В. Середа, О.Л. Хитра, Ю.С. Назар, Д.І. Йосифович, Я.М. Когут та ін.; за заг. ред. Ю.С. Назара. Львів: ЛьвДУВС, 2021. 680 с. С. 439. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4364/1/AdminPravo_28-03-2022.pdf

порушень на строк до п'ятнадцяти діб. Адміністративний арешт призначається районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею). Адміністративний арешт заборонено застосовувати до осіб з інвалідністю першої і другої груп, вагітних жінок, жінок, що мають дітей до дванадцяти років та осіб, які не досягли вісімнадцяти років (стаття 32 КУпАП)³⁶⁸. Також адміністративний арешт не може бути застосований до військовослужбовців, військовозобов'язаних і резервістів під час проходження зборів та осіб начальницького складу Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України, рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України, служби цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, а також поліцейських, які несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами (частина 1 статті 15 КУпАП).

Вочевидь, адміністративний арешт є найбільш суворим адміністративним стягненням, яке застосовується до цивільних осіб і застосовується за адміністративні правопорушення, що за ступенем суспільної небезпеки наближаються до злочинів, зокрема: ст. 51 «Дрібне викрадення чужого майна», ст. 173 «Дрібне хуліганство», ст. 173-2 «Вчинення домашнього насильства» та ін. Кримінального кодексу України.

Адміністративний арешт передбачається рядом статей КУпАП як альтернативна санкція за вчинене адміністративне правопорушення поряд із штрафом та виправними роботами, що надає можливість компетентним органам та посадовим особам призначити це стягнення тільки тоді, коли застосування іншого буде недоцільним та недостатнім.

Застосування адміністративного арешту не є підставою для звільнення з роботи і не перериває трудового стажу. Водночас, це стягнення має певні негативні наслідки: 1) строк перебування під арештом не зараховується до стажу який надає право на щорічну відпустку; 2) заробітна плата за період утримання під арештом не виплачується. Тобто, адміністративний арешт – це основне матеріальне і моральне адміністративне стягнення³⁶⁹.

³⁶⁸ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

³⁶⁹ Загальне адміністративне право України: підручник / за заг. ред.: акад. С. Ківалова і проф. Л. Білої-Тіунової; Нац. Ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2023. 792 с. С. 728.

Варто зауважити, що у пункті 55 рішення по справі Гурепко проти України (від 6 вересня 2005 року) щодо застосування адміністративного арешту за прояв неповаги до суду (стаття 185-3 КУпАП) Європейський суд з прав людини вказав, що в силу суворості санкції дана справа за суттю є кримінальною, а адміністративне покарання фактично носить кримінальний характер з усіма гарантіями статті 6 Конвенції³⁷⁰.

Адміністративний арешт – це тимчасове позбавлення волі строком до 15-ти діб, яке призначається тільки суддею. Згідно статті 327 КУпАП, якщо перед застосуванням адміністративного стягнення у вигляді адміністративного арешту особа піддавалася адміністративному затриманню, – то строк адміністративного затримання зараховується до строку адміністративного арешту (див., наприклад, постанову Сихівського районного суду м. Львова від 13.08.2024 року у справі № 464/4263/24³⁷¹).

При застосуванні строків обчислення адміністративного арешту суди враховують рішення Європейського суду з прав людини від 30.10.2014 року у справі «Швидка проти України», яке набуло статусу остаточного 30.01.2015 року та яким було констатовано порушення статті 2 Протоколу № 7 до Конвенції. Наприклад, з метою недопущення порушення прав і свобод особи, яка притягується до адміністративної відповідальності та якій обрано захід стягнення у вигляді адміністративного арешту, Межівський районний суд Дніпропетровської області ухвалив: «не слід виконувати постанову про застосування адміністративного арешту негайно після її винесення, а тому суд вважає за необхідне дану постанову про накладення стягнення у виді адміністративного арешту звернути до виконання лише після набрання нею законної сили, а строк відбування накладеного на останнього стягнення відраховувати з моменту його затримання»³⁷², тобто з відповідної «години» та «хвилини». Таке рішення суду повністю узгоджується із рішенням Конституційного Суду України від 23 листопада 2018 року № 10-р/2018 у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відпо-

³⁷⁰ Справа «Гурепко проти України» (Заява № 61406/00); рішення Європейського суду з прав людини від 6 вересня 2005 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_437#Text

³⁷¹ Постанова Сихівського районного суду м. Львова від 13.08.2024 р. у справі № 464/4263/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120998361>

³⁷² Постанова Межівського районного суду Дніпропетровської області від 13.09.2024 р. у справі № 181/1433/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121579429>

відності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 294, статті 326 КУпАП. Цим Рішенням Конституційний Суд України визнав такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними): положення частини першої статті 294 КУпАП, яким встановлено, що постанови про застосування стягнення, передбаченого статтею 32 цього Кодексу, набирають законної сили з моменту їх винесення та положення статті 326 КУпАП, яке передбачає, що постанова районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду (судді) про застосування адміністративного арешту виконується негайно після її винесення³⁷³. Відповідно, при прийнятті постанов про застосування адміністративного стягнення у вигляді адміністративного арешту потрібно враховувати момент набрання законної сили такою постановою, а не момент її прийняття, незважаючи на те, що до цього часу відповідні зміни до КУпАП так і не внесені.

Арешт з утриманням на гауптвахті – відносно новітнє адміністративне стягнення, що було введено до КУпАП у 2015 році, встановлюється і застосовується лише у виключних випадках за окремі види військових адміністративних правопорушень на строк до п'ятнадцяти діб. Арешт з утриманням на гауптвахті призначається районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею). Арешт з утриманням на гауптвахті не може застосовуватися до військовослужбовців-жінок³⁷⁴ (стаття 32-1 КУпАП). Арешт з утриманням на гауптвахті застосовується до адміністративних правопорушень, передбачених Главою 13-Б «Військові адміністративні правопорушення». Гауптвахтою є спеціальне приміщення, яке обладнано в органах управління Служби правопорядку (підрозділах Служби правопорядку) Збройних Сил України з метою виконання покарання заарештованих в адміністративному порядку та затриманих військовослужбовців і військовозобов'язаних, або приміщення (намет), яке може тимчасово обладнуватися на полігонах, у навчальних центрах та районах³⁷⁵.

³⁷³ Рішення Конституційного Суду України від 23 листопада 2018 року № 10-р/2018 у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 294, статті 326 Кодексу України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-18#T>

³⁷⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

³⁷⁵ Загальне адміністративне право України: підручник / за заг. ред.: акад. С. Ківалова і проф. Л. Білої-Тіунової; Нац. Ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2023. 792 с. С. 728–729.

Строк арешту з утриманням на гауптвахті суди обчислюють з часу приведення постанови до виконання³⁷⁶, тобто у цих обставинах точно встановлюється момент часу доби у годинах та хвилинах, у який вчиняється дія – особа поміщається на гауптвахту. При цьому, не враховується календарний день як астрономічна доба, яка триває 24 години та не береться до уваги відмінність між робочими та вихідними (святковими) днями. У цьому випадку «день» виявляється непридатною одиницею, а застосовуються одиниці обчислення строку у «годинах» та «хвилинах». Отже, встановлений у добах строк арешту з утриманням на гауптвахті закінчується о тій же годині та хвилині останнього дня строку відбування покарання.

Позбавлення спеціального права може виконуватися у трьох формах, а саме позбавлення права керування транспортними засобами, права полювання та права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (ст. 30 КУпАП). Стосовно цього виду стягнень встановлені відповідні строки: позбавлення права на полювання в разі грубого або систематичного порушення порядку користування застосовується до трьох років; позбавлення права керування транспортними засобами в разі грубого або повторного порушення порядку користування – так само до трьох років, а в разі систематичного порушення – до десяти років; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю застосовується від шести місяців до одного року в разі визнання неможливості збереження правопорушником права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю³⁷⁷. У цій статті мова йде не про конституційні права людини, а про спеціальні права, надані компетентними органами на основі адміністративного акта і яких така особа може бути позбавленою за порушення встановлених правил.

Дискусійним є питання *строків застосування позбавлення права керування транспортними засобами до трьох років за грубе або систематичне порушення порядку користування цим правом та до десяти – за систематичне порушення порядку користування цим правом*. В науковій літературі існує позиція: «Якщо до закінчення строку дії такого стягнення, особою, позбавленою права керування транспорт-

³⁷⁶ Постанова Любомльського районного суду Волинської області від 07 грудня 2021 року у справі № 163/2824/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101743598>

³⁷⁷ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

ним засобом, вчинено нове адміністративне правопорушення, за яке застосовано стягнення у виді позбавлення права керування транспортним засобом, до стягнення за вчинення нового правопорушення приєднується невідбута частина стягнення. При цьому, загальний строк позбавлення права керування транспортним засобом може перевищувати гранично допустимий строк, передбачений частиною 2 статті 30 КУАП»³⁷⁸. Дійсно, у судовій практиці, є випадки, коли суд³⁷⁹ при розгляді справи про адміністративне правопорушення застосував правову позицію Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду, викладену в постанові від 04 вересня 2023 року по справі № 702/301/20, згідно якої відсутність у обвинуваченого посвідчення водія не виключає можливості застосування до нього такого стягнення як позбавлення права керування транспортними засобами. Об'єднана палата звернула увагу на те, що безпосередньо у статті 55 КК не встановлено обмежень щодо призначення додаткового покарання у виді позбавлення права керувати транспортними засобами, коли воно передбачене у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК, особам, які на момент вчинення кримінального правопорушення не мали права керувати транспортними засобами. Ні норми Загальної частини КК, ні статті 286, 286-1 КК не містять жодних застережень чи умов застосування додаткового покарання у виді позбавлення права керувати транспортними засобами, у тому числі, зумовлених відсутністю у винного посвідчення водія на право керування транспортними засобами³⁸⁰.

Однак, судова практика³⁸¹ розгляду подібних справ про адміністративні правопорушення в переважній більшості орієнтується на пункт 28 постанови Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року № 14 «Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього

³⁷⁸ Загальне адміністративне право України: підручник / за заг. ред.: акад. С. Ківалова і проф. Л. Білої-Тіунової; Нац. Ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2023. 792 с. С. 725.

³⁷⁹ Постанова Одеського апеляційного суду від 28.12.2023 року у справі № 522/15819/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116443898>

³⁸⁰ Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 04 вересня 2023 року по справі № 702/301/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113396675>

³⁸¹ Див. Постанова Московського районного суду м. Харкова від 15.01.2025 р. по справі № 643/13123/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124448536>; постанова Жмеринського міськрайонного суду Вінницької області від 24.07.2024 р. у справі № 130/2063/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120563997>.

руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті»³⁸², в якому зазначено, що суди не вправі застосовувати позбавлення права керування транспортними засобами тоді, коли винна особа вже позбавлена такого права або взагалі його не мала. Відповідно, у таких випадках не може йти мови про приєднання невідбутої частини цього виду адміністративного стягнення до нового. Крім цього, статтею 26 КУпАП визначено правила накладення адміністративних стягнень при вчиненні кількох адміністративних правопорушень, згідно якої до основного стягнення *може* бути приєднано одне з додаткових стягнень, передбачених статтями про відповідальність за будь-яке з вчинених правопорушень, і лише у випадку якщо особа вчинила кілька адміністративних правопорушень, *справи про які одночасно*³⁸³ розглядаються одним і тим же органом (посадовою особою). Тобто, у цій нормі не має посилянь на «систематичність», що означає періодичність, постійність, регулярність тощо вчинення одного й того ж виду адміністративного правопорушення впродовж визначеного періоду часу.

Строк застосування стягнення у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю:

- *від шести місяців – до одного року*, застосовуються судом незалежно від того, чи передбачено його у санкції статті Особливої частини КУпАП, коли суд, з урахуванням характеру адміністративного проступку особи, вчиненого за посадою, та інших обставин справа, визнає за неможливе збереження за нею права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;
- *на один рік*, коли його спеціально передбачено у санкції статті Особливої частини КУпАП. За правопорушення пов'язані з корупцією позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю передбачається як додаткове адміністративне стягнення в наступних статтях (частинах статей) КУпАП: частина 3 статті 172-4 (Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності); час-

³⁸² Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті: постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-05#Text>

³⁸³ Див. Постанова Шевченківського районного суду м. Львова від 06.06.2024 р. по справі № 466/5067/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119571749>

тина 2 статті 172-5 (Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків); частина 2 статті 172-6 (Порушення вимог фінансового контролю); частина 3 статті 172-7 (Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів); частина 2 статті 172-8 (Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень) у разі вчинення відповідного правопорушення, пов'язаного з корупцією особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення. Застосовуючи цей вид адміністративного стягнення суд має враховувати, що він не є каральним органом, а потрібен для відновлення справедливості та встановлення вини особи, яка вчинила правопорушення³⁸⁴, як про це наголосив Одеський апеляційний суд у постанові від 19.08.2024 року по справі № 514/490/24.

Виправні роботи є стягненням майнового характеру, зміст якого передбачає застосування на строк до двох місяців із відбуванням за місцем постійної роботи правопорушника і з відрахуванням до 20 відсотків його заробітку в дохід держави (стаття 31 КУпАП). Виправні роботи можуть бути замінені штрафом, із розрахунку, один день невідбутих виправних робіт дорівнює одному неоподаткованому мінімуму доходів громадян, якщо визнано втрату працездатності, у разі призову на строкову військову службу, взяття під варту, засудження до кримінального покарання у виді позбавлення або обмеження волі, або якщо невідоме місце перебування особи (ст. 322 КУпАП). У разі ухилення від відбування виправних робіт можлива заміна такого стягнення на штраф або адміністративний арешт.

Статтею 323 КУпАП встановлено порядок обчислення строку відбування виправних робіт. Відбування виправних робіт обчислюється часом, протягом якого порушник працював і з його заробітку провадилось відрахування. Кількість днів, відпрацьованих порушником, має бути не менше кількості робочих днів, що припадають на встановлений районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею) календарний строк стягнення. Якщо порушник не відпрацював зазначеної кількості робочих днів і відсутні підстави для зарахування невідпрацьованих днів у строк стягнення, відбування виправ-

³⁸⁴ Постанова Одеського апеляційного суду від 19.08.2024 року по справі № 514/490/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121271303>

них робіт триває до повного відпрацювання порушником належної кількості робочих днів. У строк відбування стягнення зараховується час, протягом якого порушник не працював з поважних причин і йому відповідно до закону виплачувалась заробітна плата. До цього строку також зараховується час хвороби, час, наданий для догляду за хворим, і час проведений у відпустці по вагітності і родах. Час хвороби, спричиненої сп'янінням або діями, зв'язаними з сп'янінням, до строку відбування виправних робіт не зараховується³⁸⁵.

Головне правило обчислення строків відбування виправних робіт полягає в тому, що строк виправних робіт обчислюється місяцями і днями, але їх відбування – годинами та хвилинами, впродовж яких порушник працював та з його заробітної плати проводилися відрахування. Кількість відпрацьованих порушником днів має бути не меншим кількості робочих днів підприємства, установи чи організації, що припадають на встановлений судом календарний строк стягнення. Тому, адміністративне стягнення у вигляді виправних робіт не може бути застосовано до особи, яка ніде не працює, у якій відсутнє постійне місце роботи та регулярний заробіток, з якого б можна було проводити відрахування.

Суспільно корисні роботи полягають у виконанні особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, оплачуваних робіт, вид яких та перелік об'єктів, на яких порушники повинні виконувати ці роботи, визначає відповідний орган місцевого самоврядування. Суспільно корисні роботи призначаються районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею) на строк *від ста двадцяти до трьохсот шістдесяти годин і виконуються не більше восьми годин, а неповнолітніми – не більше двох годин на день*. Суспільно корисні роботи не призначаються особам з інвалідністю першої або другої групи, вагітним жінкам, жінкам, старше 55 років та чоловікам, старше 60 років³⁸⁶ (стаття 31-1 КУпАП).

Даний вид адміністративного стягнення є відносно новим, якого було введено Законом України від 07.12.2017 № 2234-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення

³⁸⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

³⁸⁶ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів» та яке призначається виключно за несплату аліментів, що передбачено статтею 183-1 КУпАП, сукупний розмір заборгованості яких перевищує суму відповідних платежів за шість місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання.

Згідно статті 325-2 КУпАП строк виконання адміністративного стягнення у вигляді суспільно корисних робіт обчислюється в *годинах*, протягом яких порушник виконує призначену йому суспільно корисну працю.

Ведення обліку кількості відпрацьованих порушником годин, нарахування плати порушнику за виконання суспільно корисних робіт та перерахування її на відповідний рахунок органу державної виконавчої служби для подальшого погашення заборгованості зі сплати аліментів покладається на власника підприємства, установи, організації або уповноваженого ним органу за місцем виконання порушником суспільно корисних робіт (стаття 325-3 КУпАП).

Порядок виконання адміністративних стягнень у вигляді громадських робіт, виправних робіт та суспільно корисних робіт затверджений наказом Міністерства юстиції України від 19.03.2013 № 474/5³⁸⁷, відповідно до якого виконання постанови суду (судді) про накладення адміністративного стягнення у вигляді громадських робіт, виправних робіт та суспільно корисних робіт покладено на уповноважений орган з питань пробації, який контролює строки виправних та суспільно-корисних робіт і веде відповідний облік відпрацьованих годин та утриманих і перерахованих коштів заробітку порушника.

Штраф – це грошове стягнення, що накладається на громадян, посадових та юридичних осіб за адміністративні правопорушення у випадках і розмірі, встановлених цим Кодексом та іншими законами України (ст. 27 КУпАП) та є найефективнішим видом адміністративного стягнення, який поповнює державний бюджет.

Штраф виступає переважною формою задоволення порушених інтересів, яку застосовує держава, та зручним засобом диференціації й індивідуалізації відповідальності, зауважують М.В. Гордійчук і Н.М. Котенко. Призначення штрафу полягає в тому, щоб, впливаючи на свідомість правопорушників, попереджати нові порушення з боку

³⁸⁷ Про затвердження Порядку виконання адміністративних стягнень у вигляді громадських робіт, виправних робіт та суспільно корисних робіт: Наказ Міністерства юстиції від 19.03.2013 № 474/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0457-13#Text>

Глава 6. Строки у сфері адміністративних правопорушень та особливості...
винного (приватна превенція) та правопорушення інших осіб (загальна превенція)³⁸⁸.

Відповідно до статті 307 КУпАП штраф має бути сплачений порушником не пізніш як через п'ятнадцять днів з дня вручення йому постанови про накладення штрафу, крім випадків, передбачених статтями 300-1, 300-2 цього Кодексу, а в разі оскарження такої постанови – не пізніш як через п'ятнадцять днів з дня повідомлення про залишення скарги без задоволення.

Під час розгляду справ про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване в автоматичному режимі, та про порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксоване в режимі фотозйомки (відеозапису), штраф вважається виконаним повним обсягом за допомогою сплати 50 відсотків його розміру впродовж 10 банківських днів з дня вчинення правопорушення (стаття 279-1). У разі несплати штрафу в установленний термін постанова про накладення штрафу надсилається для примусового виконання до державної виконавчої служби за місцем проживання порушника, роботи або за місцем перебування його майна, що передбачає стягнення штрафу у подвійному розмірі та витрати на облік зазначених правопорушень. Розмір витрат на облік правопорушень визначається Кабінетом Міністрів України.. За основу обчислення штрафу (визначення розміру) береться один неоподаткований мінімум доходів громадян, що складає 17 гривень, а під час кваліфікації правопорушень розмір неоподаткованого мінімуму складає 50 відсотків прожиткового мінімуму доходів громадян. Штраф, який накладено на неповнолітню особу у віці від 16 до 18 років, яка не має самостійного заробітку, стягується з батьків або осіб, що їх замінюють.

Штрафи сплачуються, як правило, у відповідних банківських установах, хоча частина статей КУпАП передбачає можливість їх стягнення на місці вчинення правопорушення, але виключно в безготівковій формі шляхом перерахування відповідних сум з банківської картки порушника на рахунок держави.

Щодо порядку обчислення строку у «банківських днях», потрібно враховувати, що Правління Національного Банку України прийняло по-

³⁸⁸ Гордійчук М.В., Котенко Н.М. Адміністративний штраф як вид адміністративного стягнення. *Право і суспільство*, 2023. № 3. С. 166–172. С. 166. DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.3.24>

станову від 16.09.2021 № 93 «Про запровадження міжнародного стандарту ISO 20022 у платіжній інфраструктурі України»³⁸⁹, згідно з якою з 01.04.2023 року в Україні виконання міжбанківських платіжних операцій відбувається цілодобово, а послуги доступні 24 години на добу 7 днів на тиждень 365 днів на рік з датою поточного календарного дня. Тому поняття «банківський день» з 01.04.2023 року є неактуальним, а строки, визначені у «банківських днях» дорівнюють «календарним дням».

§ 3. Строки оскарження постанов про накладення адміністративних стягнень та строки їх виконання, в тому числі постанов щодо відшкодування майнової шкоди

Статтею 55 Конституції України кожному гарантовано право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових та службових осіб. Відповідно до положень КУпАП, постанова по справі про адміністративне правопорушення може бути оскаржена особою, щодо якої її винесено, потерпілим, а також прокурором у випадках, передбачених частиною п'ятою статті 7 КУпАП (при застосуванні заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян). В.А. Бортняк зазначає, що «стадія оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення має факультативний характер, адже оскарження дає позитивний ефект лише у тих випадках, якщо для скаржника очевидно є різниця між тим, що відбулося фактично, і тим, як повинно було відбуватися згідно із законом»³⁹⁰.

Зважаючи на нетривалий перебіг провадження у справах про адміністративні правопорушення, строки оскарження постанов у цих справах максимально стислі, порівняно з іншими видами проваджень.

Так, скаргу на постанову у справі про адміністративне правопорушення може бути подано *упродовж десяти днів із дня винесення*

³⁸⁹ Про запровадження міжнародного стандарту ISO 20022 у платіжній інфраструктурі України: постанова Національного банку України від 16.09.2021 № 93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0093500-21#Text>

³⁹⁰ Бортняк В. А. Особливості та порядок оскарження адміністративного штрафу. Університетські наукові записки, 2011. № 3. С. 200–205. С. 200.

постанови, а щодо постанов у справі про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, та/або про порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису), – *упродовж десяти днів з дня набрання постановою законної сили*. У разі пропуску зазначеного строку з поважних причин цей строк за заявою особи, щодо якої винесено постанову, може бути поновлено органом (посадовою особою), правомочним розглядати скаргу³⁹¹ (стаття 289 КУпАП).

Такі ж строки оскарження постанов у справі про адміністративні правопорушення визначені у частині 2 статті 286 Кодексу адміністративного судочинства України. Апеляційні скарги на судові рішення у справах з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо притягнення до адміністративної відповідальності можуть бути подані *протягом десяти днів з дня його проголошення* (частина 4 статті 286 Кодексу адміністративного судочинства України).³⁹²

Потрібно відмітити, що положення Митного кодексу України в частині строків оскарження постанов у справах про порушення митних правил відповідають строкам оскарження, які встановлені Кодексом адміністративного судочинства України та КУпАП. У разі пропуску строку оскарження з поважних причин він за заявою особи, яка подає скаргу (адміністративний позов), може бути поновлений відповідно митницею, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, або судом (частина 4 статті 529 Митного кодексу України).

Найбільше проблем з обчисленням строків оскарження постанов у справах про адміністративне правопорушення виникають у випадках, коли справу судом першої інстанції розглянуто без участі особи, яка притягається до адміністративної відповідальності та яку не було повідомлено про дату, час та місце розгляду справи у встановлений строк та у визначеному законодавством порядку.

Стаття 277-2 КУпАП визначає порядок повідомлення про розгляд справи. Зокрема, повістка особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, вручається не пізніше як за три доби до дня розгляду

³⁹¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

³⁹² Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#n11305>

§ 3. Строки оскарження постанов про накладення адміністративних...

справи в суді, в якій зазначаються дата і місце розгляду справи. З метою економії коштів та часу на надсилання судових повісток пошто-вим зв'язком, практикується інший спосіб отримання судової повістки в електронній формі за допомогою СМС-повідомлення на мобільний номер телефону, на який особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, погоджується особистою письмовою згодою шляхом подання відповідної заяви, яка приєднується до матеріалів справи про адміністративне правопорушення.

SMS-повідомлення – технологія прийому та надсилання коротких текстових електронних повідомлень, яка входить до стандартів стільникового зв'язку, згідно якої судова повістка надходить до абонента мобільного оператора Київстар, МТС, Life під коротким альфануметричним ім'ям SUDPOVISTKA (замість номеру телефона відправника).

Натомість, судами відправляються повідомлення у месенджер за допомогою програмного додатка «Viber». Месенджер – служба для обміну текстовими повідомленнями між мобільними або стаціонарними засобами користувачів через мережу Інтернет, яка має відповідний програмний додаток.

Порядок надсилання повідомлень і викликів учасникам судового процесу в електронній формі, затверджений наказом Державної судової адміністрації України від 23 січня 2023 року № 28³⁹³ розроблено відповідно до частини першої статті 135 Кримінального процесуального кодексу України, частини тринадцятої статті 128 Цивільного процесуального кодексу України, частини шостої статті 120 Господарського процесуального кодексу України, частини першої статті 129 Кодексу адміністративного судочинства України. Вочевидь, що на КУпАП його дія не поширюється, і цим наказом не затверджено зразків заяви на отримання судових повісток, повідомлень і викликів в електронній формі у справах про адміністративні правопорушення, що розглядаються у порядку КУпАП.

У такому випадку, особа, яка притягується до адміністративної відповідальності, не вважається такою, що була повідомлена про розгляд її справи.

Статтею 285 КУпАП визначено, що постанова оголошується негайно після закінчення розгляду справи. Копія постанови протягом

³⁹³ Порядок надсилання повідомлень і викликів учасникам судового процесу в електронній формі: наказ Державної судової адміністрації України від 23 січня 2023 року № 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0028750-23#Text>

трьох днів вручається або висилається особі, щодо якої її винесено. Копія постанови вручається під розписку. У разі якщо копія постанови висилається, про це робиться відповідна відмітка у справі.

Частиною другою статті 294 КУпАП передбачено, що постанова судді у справі про адміністративне правопорушення може бути оскаржена особою, яку притягнуто до адміністративної відповідальності, її законним представником, захисником, потерпілим, його представником протягом десяти днів з дня винесення постанови. Апеляційна скарга, подана після закінчення цього строку, повертається апеляційним судом особі, яка її подала, якщо вона не заявляє клопотання про поновлення цього строку, а також якщо у поновленні строку відмовлено.

Згідно статті 271 КУпАП захисник має право подавати від імені особи, яка його запросила, подавати скарги на рішення органу (посадової особи), який розглядає справу, без будь яких додаткових застережень щодо участі захисника на стадії розгляду справи про адміністративне правопорушення відповідним органом чи судом першої інстанції.

Однак, існує судова практика, коли апеляційні суди відмежовують процесуальне право на оскарження особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від такого ж права її захисника на оскарження постанови суду першої інстанції щодо притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Наприклад, суд Чернівецький апеляційний суд у постанові від 05.07.2023 року по справі № 715/1819/23 зазначив, що «твердження сторони захисту про те, що про існування оскаржуваної постанови її довірителю стало відомо – 24.06.2023 року, коли він отримав примірник оскаржуваної постанови, не можуть слугувати підставою для поновлення строку на апеляційне оскарження, оскільки вказані вище положення закону не пов'язують строк оскарження постанови в справі про адміністративне правопорушення з часом одержання її копії, у зв'язку з чим посилення апелянта на цю обставину, як на підставу для поновлення строку на оскарження постанови, не ґрунтується на законі. Крім цього, зі змісту апеляційної скарги вбачається, що вона подана та підписана адвокатом, який ставить питання про поновлення її довірителю строку на апеляційне оскарження постанови суду. Беручи до уваги ту обставину, що на час прийняття судового рішення адвокат не був учасником провадження в цій справі, та згідно ордеру про надання правничої (правової) допомоги уклав угоду після закінчен-

ня строків на оскарження постанови суду, то, відповідно, він не міг пропустити строк на оскарження судового рішення, а сама ОСОБА_1 апеляційну скаргу не подавала та не просила поновити йому строк на оскарження судового рішення. Інших непереборних обставин та жодних поважних причин пропуску встановленого законодавством строку, не зазначає. У зв'язку з чим адвокату було відмовлено у поновленні строку на апеляційне оскарження постанови та повернуто апеляційну скаргу»³⁹⁴. В той час, як Львівський апеляційний суд³⁹⁵, Тернопільський апеляційний суд³⁹⁶ та Одеський апеляційний суд³⁹⁷ за подібних обставин строк апеляційного оскарження постанови адвокатам поновили. Водночас, коли особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, та її захисник були присутні приймаючи участь у судовому засіданні суду першої інстанції та були присутні під час проголошення постанови, – то пропуск строку на апеляційне оскарження постанови у зв'язку із неотриманням її повного тексту апеляційним судом визнається не поважним³⁹⁸, оскільки посилення на несвоєчасне отримання копії судового рішення по справі, відповідно до вимог статті 294 КУпАП, не може бути визнано поважною підставою для поновлення строку на апеляційне оскарження постанови суду тому що апелянт вважається обізнаним про ухвалене судом рішення і порядок його оскарження.

Питання про поважність причин пропуску процесуального строку оцінюються судом на власний розсуд, в кожному конкретному випадку з врахуванням того, які саме дані наведені у клопотанні про поновлення строку на апеляційне оскарження та чи підтверджуються вони відповідними доказами. За відсутності доказів існування обставин, які безпосередньо унеможливлювали або ускладнювали можливість оскаржити постанову у встановлений законом строк, не залежали від волевиявлення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, та виникли протягом строку, який пропущено, не можли-

³⁹⁴ Постанова Чернівецького апеляційного суду від 05 липня 2023 р. по справі № 715/1819/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111991646>

³⁹⁵ Постанова Львівського апеляційного суду від 28 січня 2025 року по справі № 441/2776/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124731052>

³⁹⁶ Постанова Тернопільського апеляційного суду від 27 січня 2025 року по справі № 607/22293/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124679382>

³⁹⁷ Постанова Одеського апеляційного суду від 27.01.2025 року по справі 509/6878/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124693504>

³⁹⁸ Постанова Івано-Франківського апеляційного суду від 16 січня 2025 року по справі № 347/1802/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124454707>

во дійти висновку про поважність причин пропуску строку на апеляційне оскарження. При вирішенні питання про поновлення строку на апеляційне оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення, суд не перевіряє доводи щодо законності, обґрунтованості та справедливості оскаржуваного рішення, оскільки така оцінка може бути дана судом тільки в результаті розгляду апеляційної скарги по суті. Необґрунтоване поновлення процесуального строку на оскарження остаточного судового рішення порушує принцип юридичної визначеності і перешкоджає своєчасному виконанню рішення суду, яке набрало законної сили. Строк на апеляційне оскарження може і повинен бути поновлений тільки у випадку, якщо він пропущений з поважних причин. Поважність причин його пропуску має довести апелянт, який заявив таке клопотання.

Постанова апеляційного суду, винесена за наслідками апеляційного перегляду, є остаточною й оскарженню не підлягає. Водночас, саме на стадії апеляційного перегляду гостро стоїть проблема зі строками. Нерідко виникають ситуації, коли стягнення було накладено відповідно до вимог статті 38 КУпАП. Однак на момент перегляду справи строки, визначені статті 38 КУпАП, вичерпані, у зв'язку із цим суд апеляційної інстанції закриває провадження у справі³⁹⁹, зауважує О. Панасюк. Приклад такого вирішення питання апеляційним судом наведено у праці К.С. Токаревої, яка вважає, що оскарження постанови суду першої інстанції не зупиняє перебігу строку накладення адміністративного стягнення, яке до моменту набрання законної сили постановою апеляційного суду не вважається накладеним⁴⁰⁰. Зазначимо, що протягом останніх років подібних випадків у судовій практиці нами не знайдено. На противагу, є випадки, коли потерпіла особа оскаржує постанову суду першої інстанції, якою провадження закрито у зв'язку з відсутністю події та складу адміністративного правопорушення, однак за наслідками впливу строку притягнення до адміністративної відповідальності, апеляційний суд скасовує таку постанову суду першої інстанції та провадження по справі закриває на підставі пункту 7 статті 247 КУпАП, у зв'язку із закінченням на момент розгляду справи строків накладення адміністративного стягнення, пе-

³⁹⁹ Панасюк О. Деякі питання щодо розгляду справи про адміністративне правопорушення. *Підприємництво, господарство і право*, 2020. № 11. С. 142–146. С. 145.

⁴⁰⁰ Токарева К.С. Причини пропуску строків накладення адміністративних стягнень. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2015. Серія ПРАВО. Випуск 30. Том 2. С. 85–88. С. 87.

редбачених статтею 38 КУпАП⁴⁰¹. Важливо зауважити, що у цьому прикладі судової практики апеляційний суд обчислював строки накладення стягнення за вчинення вищезгаданого адміністративного правопорушення саме на момент розгляду справи судом першої інстанції. Загалом, строки накладення адміністративних стягнень, які спливали на час апеляційного перегляду справи, однак не закінчились на момент винесення оскаржуваної постанови про накладення адміністративного стягнення в суді першої інстанції, не можуть бути підставою закриття справи та застосування пункту 7 частини 1 статті 247 КУпАП.

Згідно статті 292 КУпАП скарга на постанову по справі про адміністративне правопорушення розглядається правомочними органами (посадовими особами) в десятиденний строк з дня її надходження, якщо інше не встановлено законами України⁴⁰². Відповідно до частини 5 статті 286 Кодексу адміністративного судочинства України, суд апеляційної інстанції також розглядає справу у десятиденний строк після закінчення строку апеляційного оскарження з повідомленням учасників справи⁴⁰³. Стаття 532 Митного кодексу України визначає, що скарга (адміністративний позов) на постанову у справі про порушення митних правил розглядається у строки, встановлені законом⁴⁰⁴. Отже, строки перегляду справи про адміністративне правопорушення в апеляційному порядку в законодавстві України наразі уніфіковані.

У главі 25 КУпАП, яка містить основні положення щодо виконання постанов про накладення адміністративних стягнень, ці постанови поділяються на такі, що підлягають виконанню: з моменту їх винесення (частина перша статті 299); залежно від реалізації права на їх оскарження (частина друга статті 299). Існування причинного зв'язку між обов'язковістю судового рішення та його виконанням дає змогу визначити момент набрання законної сили постановою суду у справі про адміністративне правопорушення виходячи з її належності до од-

⁴⁰¹ Постанова Одеського апеляційного суду від 21.05.2021 року по справі № 523/12391/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97203835>

⁴⁰² Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

⁴⁰³ Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#n11305>

⁴⁰⁴ Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#n3705>

Глава 6. Строки у сфері адміністративних правопорушень та особливості...
ного з двох вказаних видів та відповідно визначити строки їх звернення до виконання.

Постанова про накладення адміністративного стягнення звертається до виконання органом (посадовою особою), який виніс постанову. За загальним правилом, строк звернення до виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення починається після набрання ними законної сили, а постанови про застосування заходу стягнення у вигляді попередження, а також у випадках накладення штрафу, що стягується на місці вчинення адміністративного правопорушення, – з моменту їх винесення.

Статтею 12 Закону України «Про виконавче провадження» передбачено, що виконавчі документи можуть бути пред'явлені до примусового виконання протягом трьох років, крім посвідчень комісій по трудових спорах та виконавчих документів, за якими стягувачем є держава або державний орган, які можуть бути пред'явлені до примусового виконання протягом трьох місяців. Зазначені строки встановлюються для виконання рішення з наступного дня після набрання ним законної сили чи закінчення строку, встановленого в разі відстрочки чи розстрочки виконання рішення, а якщо рішення підлягає негайному виконанню – з наступного дня після його прийняття. Виконавчий документ про стягнення періодичних платежів у справах про стягнення аліментів, відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок каліцтва чи іншого ушкодження здоров'я, втрати годувальника тощо може бути пред'явлено до виконання протягом усього періоду, на який присуджені платежі.⁴⁰⁵ По суті, такі ж строки звернення до виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення передбачені і в КУпАП, проте визначені вони у статті 303 КУпАП під назвою «Давність виконання постанов про накладення адміністративних стягнень», що спричиняє наукову дискусію щодо тотожності понять «строків звернення до виконання постанов про накладення адміністративного стягнення» і «давності виконання постанов про накладення адміністративних стягнень» та однозначного тлумачення їх змісту.

Наприклад, у посібнику «Виконавче провадження» строки давності виконання судових рішень визначені як встановлені законом

⁴⁰⁵ Про виконавче провадження: Закон України від 2.06.2016 р. № 1404-VIII. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19> (дата звернення 12.08.2019 р.).

§ 3. Строки оскарження постанов про накладення адміністративних...

строки, протягом яких судові рішення або рішення несудових органів може бути пред'явлено для примусового виконання⁴⁰⁶. Водночас, С. Шатрава і О. Погорілець зазначають, що сутність строку давності виконання відповідних постанов полягає в тому, що він є обмеженим максимальним періодом у часі, протягом якого мають бути вчинені всі дії, спрямовані на виконання стягнення. Тому строк давності виконання постанови необхідно розглядати безвідносно до виду адміністративного стягнення⁴⁰⁷. М.В. Плугатир і Д.Б. Мартиненко також вважають, що «тримісячний термін слід вважати загальним строком давності виконання постанов про накладення адміністративних стягнень, а «звернення до виконання» не може розглядатись як факт направлення у тримісячний строк постанови органу виконавцю. Перебіг тримісячного строку з моменту винесення постанови має унеможливити подальше її виконання»⁴⁰⁸. У цьому аспекті доцільно навести приклад щодо строку виконання постанов про накладення адміністративного стягнення за статтею 130 КУпАП у вигляді позбавлення права керування транспортними засобами на один рік, три роки чи десять років. Вочевидь, що, виходячи з логіки вищезазначених авторів, навіть визначений КУпАП строк адміністративного стягнення явно виходить за межі трьохмісячного «строку давності».

Строк позбавлення водійських прав на один рік найчастіше застосовувана санкція у справах про адміністративні правопорушення, передбачених ч. 1 ст. 130 КУпАП. Як показує практика, серед водіїв, постанови по справах про позбавлення водійських прав яких уже вступили в силу, виникає питання, а з якого часу починається відлік строку позбавлення водійських прав: з моменту коли патрульні поліцейські вилучили водійські права чи з моменту винесення рішення суду першою інстанцією чи з моменту прийняття постанови суду апеляційної інстанції про повернення чи залишення скарги без роз-

⁴⁰⁶ Виконавче провадження: посібник. В.В. Комаров, В.В. Баранкова, В.А. Бігун та ін.; за ред. В.В. Комарова. Х., 2014. 717 с. С. 57.

⁴⁰⁷ Шатрава С., Погорілець О. Провадження у справах про адміністративне правопорушення: вирішення питання після його виконання та наслідки у випадку повідомлення про підозру особі у кримінальному провадженні по даному факту. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні та прикладні аспекти*. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції. (ДДУВС, 17.03.2023) с. 208–212. с. 212. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/11388/1/86.pdf>

⁴⁰⁸ Плугатир М.В., Мартиненко Д.Б. Правове регулювання порядку виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення. *Наукові перспективи*, 2023. № 5 (35). С. 673–681. С. 673–674.

гляду, без задоволення?⁴⁰⁹ В цьому випадку слід керуватися положеннями ст. 294 КУпАП про набрання постанови про накладення адміністративного стягнення законної сили.

Тому, «строки звернення» та «строки давності» виконання постанов про накладення адміністративних стягнень можуть співпадати, а можуть і не співпадати в часі, про що чітко визначено в статті 303 КУпАП. Так, *не підлягає виконанню постанова про накладення адміністративного стягнення, якщо її не було звернуто до виконання протягом трьох місяців з дня винесення*. В разі оскарження постанови перебіг строку давності зупиняється до розгляду скарги. У разі відстрочки виконання постанови відповідно до статті 301 цього Кодексу перебіг строку давності зупиняється до закінчення строку відстрочки. *Законами України може бути встановлено й інші, більш тривалі строки для виконання постанов по справах про окремі види адміністративних правопорушень*⁴¹⁰.

Таким чином, як КУпАП так й іншими законами можуть встановлюватися інші строки давності виконання постанов про накладення адміністративного стягнення. Наприклад, згідно статті 299 КУпАП, постанова про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу, крім постанов про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, у тому числі зафіксовані в автоматичному режимі, безпеки на автомобільному транспорті, зафіксовані за допомогою засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі в автоматичному режимі, постанов у справах про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 132-2 цього Кодексу, та про порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису), підлягає примусовому виконанню після закінчення строку, встановленого частиною першою статті 307 цього Кодексу⁴¹¹, якою встановлено п'ятнадцятиденний строк для сплати штрафу правопорушником з дня вручення йому постанови про накладення штрафу чи повідомлення про залишення скарги без задоволення.

⁴⁰⁹ З якого часу починається відлік строку позбавлення водійських прав? URL: <https://autoyrisk.com/z-iaкого-chasu-pochynaetsia-vidlik-stroku-pozbavlennia-vodiiskykh-prav/>

⁴¹⁰ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

⁴¹¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

Згідно частини 1 статті 541 Митного кодексу України, постанови суду (судді) про накладення адміністративного стягнення за порушення митних правил у частині конфіскації виконується державним виконавцем в установленому законом порядку⁴¹². Порядок виконання рішення про конфіскацію майна визначений Законом України «Про виконавче провадження», згідно якого реалізація такого майна відбувається через аукціон (повторний аукціон), де після внесення лота до Системи автоматично визначається строк для підготовки до проведення аукціону, реєстрації учасників, огляду майна від 5 до 30 календарних днів, який залежить від стартової ціни лота та виду аукціону: за фіксованою ціною чи електронного аукціону⁴¹³. Тому, в даному випадку, важливим є дотримання строків звернення до виконання постанови про накладення адміністративного стягнення та строків визначеної законом безпосередньої процедури виконання постанови суду про накладення адміністративного стягнення у вигляді конфіскації.

Порядок і строк виконання постанови в частині відшкодування майнової шкоди встановлений статтею 329 КУпАП. Постанова по справі про адміністративне правопорушення в частині відшкодування майнової шкоди виконується в порядку, встановленому КУпАП та іншими законами України. Дана постанова в частині відшкодування майнової шкоди вже є виконавчим документом і не потребує якихось додаткових документів і проходження процедури відповідно до розділу VI Цивільного процесуального кодексу України щодо звернення рішень до виконання, а одразу є підставою для відкриття виконавчого провадження за правилами, передбаченими Законом України «Про виконавче провадження».

Відшкодування шкоди відбувається в порядку, передбаченому главою 82 Цивільного кодексу України. Стаття 1166 Цивільного кодексу України передбачає відшкодування в повному обсязі особою, яка завдала майнова шкода, завдану неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкоду, завдану майну фізичної або юридичної особи. Матеріальна шкода повинна відшкодовуватися в повному обсязі, тобто не тільки пряма дійсна шкода, але і витрати, які

⁴¹² Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#n3705>

⁴¹³ Про затвердження Порядку реалізації арештованого майна: наказ Міністерства юстиції України від 29.09.2016 № 2831/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1301-16#Text>

пов'язані з лікуванням, протезуванням, відновленням здоров'я потерпілого, а також доходи, не отримані внаслідок скоєння адміністративного правопорушення.

З урахуванням обставин справи суд за вибором потерпілого може зобов'язати особу, яка завдала шкоди майну, відшкодувати її в натурі (передати річ того ж роду і такої ж якості, пошкодити пошкоджену річ тощо) або відшкодувати завдані збитки у повному обсязі. Тобто, відшкодування шкоди, яка заподіяна адміністративним правопорушенням, може здійснюватися в таких формах: 1) покладення обов'язку відшкодувати заподіяну шкоду (стаття 40 КУАП); 2) повернення майна володільцеві (стаття 265 КУАП); 3) добровільне відшкодування збитків або усунення заподіяної шкоди (пункт 2 частини 1 статті 34 КУАП); 4) у порядку цивільного судочинства (частина 3 статті 40 КУАП).

Відповідно до статті 1192 Цивільного кодексу України розмір збитків, що підлягають відшкодуванню потерпілому, визначається відповідно до реальної вартості втраченого майна на момент розгляду справи або виконання робіт, необхідних для відновлення пошкодженої речі.

Згідно частини 4 статті 1193 Цивільного кодексу України суд може зменшити розмір відшкодування шкоди, завданої фізичною особою, залежно від її матеріального становища. Майнова шкода має бути відшкодована порушником не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня вручення йому копії постанови на підставі статті 285 КУпАП, а в разі оскарження такої постанови – не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня повідомлення про залишення скарги без задоволення.

Залежно від конкретного виду адміністративного стягнення строк виконання постанови має деякі особливості. Постанова про винесення попередження вважається виконаною з моменту її оголошення правопорушнику органом (посадовою особою), який виніс постанову, або її вручення, якщо це адміністративне стягнення винесене під час відсутності порушника (стаття 306 КУпАП). Постанова про накладення штрафу вважається виконаною з моменту фактичної сплати штрафу, що має підтверджуватися відповідною квитанцією банківської установи. Постанова про накладення штрафу, за якою стягнення штрафу проведено повністю, з відміткою про виконання, повертається органу (посадовій особі), який виніс постанову (глава 27 КУпАП). Постанова про оплатне вилучення предмета вважається

§ 3. Строки оскарження постанов про накладення адміністративних...

виконаною з моменту вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, його реалізації в установлену порядку та поверненні колишньому власникові суми, вирученої від реалізації предмета з відрахуванням витрат, пов'язаних з проведенням виконавчих дій (глава 28 КУпАП). Постанова про конфіскацію предмета, грошей вважається виконаною коли вилучені для конфіскації предмети чи гроші реалізовані чи передані у власність держави чи знищені в установленому законом порядку. Постанова про конфіскацію предмета, грошей з відміткою про виконання повертається до суду, який виніс постанову (глава 29 КУпАП). Постанова про позбавлення спеціального права вважається виконаною з моменту фактичного вилучення посвідчення (свідчення чи диплому) (глава 30 КУпАП). Постанова про застосування виправних робіт вважається виконаною з часу фактичного закінчення строку відбування стягнення за місцем постійного працевлаштування правопорушника (глава 30-А КУпАП). Постанова про застосування адміністративного арешту вважається виконаною після фактичного відбування адміністративного арешту в місцях, що їх визначають органи Національної поліції (глава 32 КУпАП).

Підсумовуючи все вищевикладене, слід зауважити, що строки є важливим міждисциплінарним процесуальним інститутом у сфері доволі об'ємного законодавства, яким врегульовано питання їх установлення, обчислення та дотримання учасниками справ про адміністративні правопорушення в різних галузях суспільних правовідносин, починаючи від виявлення адміністративного правопорушення і закінчуючи виконанням постанови про притягнення особи до адміністративної відповідальності або звільненням особи від адміністративної відповідальності внаслідок спливу строків давності притягнення до адміністративної відповідальності.

Обчислення строків можна визначити як підрахунок часу, що виражається конкретним числом або часовим відрізком, які залежать від встановлених законом масштабів – хвилини, години, доби, днів, місяців, років. Перебіг цього строку визначають як «послідовну плинність секунд, хвилин, годин тощо (час у філософському розумінні)»⁴¹⁴, або як «послідовну плинність процесуального строку, що розпочинається

⁴¹⁴ Заїка С.О. Щодо порядку обчислення строків у кримінальному процесі України. *Вісник Верховного Суду України*, 2004. № 1(41). С. 41–44. С. 41.

ся з наступного дня після відповідної календарної дати, або настання події, з якими процесуальним законом пов'язано його початок, а закінчується у робочий день, що триває до 24 години або до закінчення роботи суду, відповідних місяця і числа останнього року строку або відповідного числа останнього місяця строку, якщо він обчислюється роками чи місяцями відповідно, або наступного дня після настання події, якщо його закінчення пов'язане з подією, яка повинна неминуче настати»⁴¹⁵. Визначення моменту закінчення перебігу строків залежить від темпоральних одиниць їх вимірювання.

Проведеним дослідженням підтверджено наявність дискусійних питань, тому доктринальне та законодавче врегулювання строків у сфері адміністративних правопорушень потрібно удосконалювати.

⁴¹⁵ Андрийчук О.В. Процесуальні строки у цивільному процесі України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». – Київ, 2009. – 21 с. – С. 14.